

La guerra de Successió (1701-1714) i la pèrdua de les constitucions a Catalunya

Va ser una guerra internacional que va esdevenir definitivament civil, a Espanya, a partir de 1705, quan els representants de la Corona d'Aragó es van alinear amb els austriacistes

Recreació de la batalla de Montesquiú de 1714. | Josep M. Costa

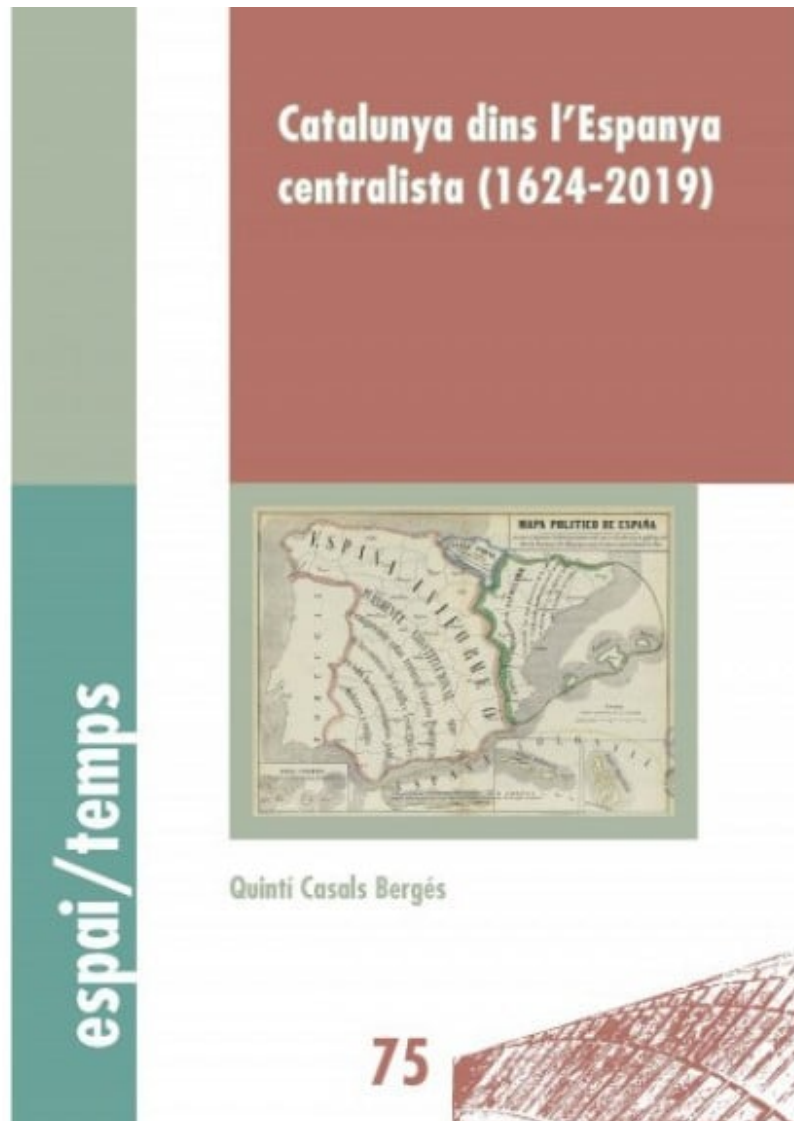
[Capítol del llibre *Catalunya dins l'Espanya centralista (1624-2019)*, Publicacions de la Universitat de Lleida, 2019, un recull de les relacions entre Espanya i Catalunya en els darrers 300 anys, i les propostes que ha fet Catalunya per trobar un encaix en l'Estat. El capítol reproduït a continuació s'emmarca en l'apartat "L'origen del centralisme a Espanya"]

Per ser rigorosos amb la història, s'ha de precisar que, inicialment, **la guerra de Successió (1701-1714) va ser un conflicte dinàstic i bèl·lic global, internacional**, provocat per la mort sense descendència, l'1 de novembre de 1700, de Carles II, l'últim rei de la dinastia espanyola dels Habsburg. I, abans d'entrar en matèria, convé recordar el treball de Núria Sales *Els botiflers, 1705-1714* (1981), en què ens recomanava, fa gairebé 40 anys, que no caiguéssim en interpretacions simplistes i estereotipades en l'anàlisi de la guerra de Successió. Com deia Antoni de Capmany, en el darrer llibre que va publicar en vida, *Centinela contra franceses* (1808):

"En la Guerra de Sucesión que afligió la España, no se trataba de defender la patria, ni la nación, ni la religión, ni las leyes, ni nuestra constitución, ni la hacienda, ni la vida, porque nada de

esto peligraba en aquella lucha. Solo se disputaba de qual de los dos pretendientes y litigantes á la Corona de España debía quedar en poseedor, en el supuesto de que no podía dexar de recaer en uno de los dos, habiéndose extinguido la linea varonil de la casa reynante. Estaba la nación dividida en dos partidos, como eran los dos rivales; pero ninguno de ellos era infiel á la nación en general, ni enemigo de la patria. Se llamaban unos a otros rebeldes y traidores, sin serlo en realidad ninguno, pues todos eran y querían ser españoles, así los que aclamaban á Carlos de Austria, como á Felipe de Borbón. Era un pleito de familia entre dos nobilísimos príncipes, muy dignos cada uno de ocupar el Trono de las Españas. Con ninguno perdía la nación el honor, independencia y libertad; solo la Corona mudaba de sienes, pero la monarquía quedaba ilesa."

Per això, abans d'entrar en l'anàlisi de la guerra de Successió, ens ha semblat adient començar el nostre relat amb el Memorial del comte-duc d'Olivares: per mostrar i demostrar que **els Àustria, en les primeres dècades del XVII, tenien gairebé la mateixa idea d'estat modern que, posteriorment, van posar en pràctica els Borbó**, és a dir, tenien l'objectiu d'assolir un poder centralitzat i uniforme amb les lleis castellanes al servei de la monarquia.

'Catalunya dins l'Espanya centralista (1624-2019)'. Quintí Casals Bergés

Per tant, quan parlem del conflicte de Successió, **és important, en primer lloc, no projectar la vella antinòmia austriacistes-catalanistes contra filipistes-anticatalans, així com no situar l'absolutisme en el camp borbònic, o atribuir a la casa d'Àustria més respecte per Catalunya que als Borbó**, o plantejar la guerra de Successió com un cas d'alternativa entre autonomia o pèrdua de llibertats, entre l'absolutisme o el pactisme. Això, que es fa evident a partir de 1713 com a resultat de la pròpia evolució de la guerra, i que té com a punt culminat la impressionant defensa de Barcelona, no va ser plantejat d'aquesta manera al començament, sobretot de 1700 al 1705-1706, quan les causes enfrontades rivalitzaven en patriotisme i servilisme amb els respectius pretendents. Així, com va dir Sales, no hem de perdre de vista que, inicialment, la guerra de Successió **va ser una guerra internacional que va esdevenir definitivament civil, a Espanya, a partir de 1705, quan els representants de la Corona d'Aragó es van alinear amb els austriacistes**. A partir de llavors, a Catalunya hi va haver un enfrontament civil de religió, de rivalitats entre pobles i entre famílies de la mateixa ciutat o zona, de miquelets contra minyons, de classe i, també, al si dels bàndols implicats.

Però també hem de recordar el que afirmava **Ernest Lluch**: "Sabem que va ser una guerra civil que va enfrontar espanyols entre si perquè entenien Espanya de dues maneres diferents. Un costat va ser més procliu a l'establiment de la monarquia borbònica amb una visió unitària, mentre que l'altre va lluitar per mantenir la monarquia composta dels Àustria, amb les seves 'llibertats antigues', en els diferents territoris. La primera concepció va coincidir més, però no s'hi va identificar, amb la Corona de Castella i la segona va coincidir més, però tampoc no s'hi va identificar, amb la Corona d'Aragó."

I podem encara filar més prim, si cal, i fer cas de **Pierre Vilar**: "Contràriament al moviment del 1640, pagès, defensiu, separatista i exclusivament català, el moviment de 1705-1714 ha fet reviu el record de la Corona d'Aragó, i s'ha fundat sobre les esperances i els temors d'una classe mitjana en via de reconstitució en l'Espanya mediterrània, menys separatista, per altra banda, respecte a Espanya, que desitjosa d'intervenir en el destí espanyol [...] L'estructura descentralitzada és la llibertat de tot Espanya i hom evoca a vegades els *Comuneros*."

Tanmateix, allò en què sí que coincideixen tots els historiadors és que la guerra va començar per les pretensions dels imperis francès i austriacista d'ocupar el tron espanyol, vacant per la mort de Carles II sense descendència, amb candidats de la seva àrea d'influència. I que, posteriorment, **sobretot des de 1705, amb l'aliança entre catalans i anglesos, a Espanya el conflicte va esdevenir una guerra civil en què els territoris de la Corona d'Aragó es van posicionar per un model polític espanyol descentralitzat**, mentre que l'àrea d'influència de Castella ho va fer pel centralisme unitari que perseguia des de feia més de cent anys. Les posicions varien, però, a l'hora de considerar l'actitud catalana: resistencialista/victimista, com l'entenia Lluch -és a dir, resistir per mantenir els drets forals-, o bel·ligerant, amb la voluntat d'intervenir a l'Estat espanyol, com creia Vilar.

Potser ambdós tenen raó: de 1705 al 1713 (setge de Barcelona), la tàctica catalana era imposar un nou ordre descentralitzat per a Espanya, en què tots els territoris, inclosa Castella, podien aconseguir recuperar els antics drets polítics, constitucions medievals, perduts per la progressiva centralització autoritària de la Corona, mentre que els darrers dos anys, **la realitat d'una guerra a punt de perdre's va portar els catalans a la resistència desesperada per mantenir els seus furs**. El projecte català entre el 1660 i el 1700, detallat per Pierre Vilar, es va desenvolupar a recer del regnat de Carles II, que, segons Feliu de la Penya, era "*el mejor rey que ha tenido España*" i va ser condescendent amb els catalans. Catalunya proposava recuperar l'anterior i autèntic estatus compost d'Espanya: "En aquesta Espanya, només els catalans se sentien cada vegada amb més dret -i més forces- per a intervenir."

Bibliografia

Sobre la guerra de Successió:

- ALBAREDA, Joaquim (2001). *Catalunya en un conflicte europeu. Felip V i la pèrdua de les llibertats catalanes (1700-1714)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya i Ed. 62
- ALBAREDA, Joaquim (2010). *La Guerra de Sucesión de España (1700-1714)*. Barcelona: Crítica
- FAYARD, Janine. "La Guerra de Sucesión (1700-1714)". A: TUÑÓN DE LARA, Manuel (ed.) (1980). *Historia de España. Vol. V. La frustración de un Imperio*. Barcelona: Labor
- TORRAS i RIBÉ, Josep Maria (2007). *La Guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*. Barcelona: Rafael Dalmau
- ALCOBERRO i PERICAY, Agustí (dir.) (2006). *Catalunya durant la Guerra de Successió*. 3 vol. Barcelona: Ara Llibres
- MARTÍ ESCAYOL, Maria Antònia (2006). *Cronologia Guerra de Successió 1705-1714*. Barcelona: Generalitat de Catalunya
- NADAL, Joaquim i ALBAREDA, Joaquim. "Balance bibliográfico. La Guerra de Sucesión revisitada. Actualidad de la Guerra de Sucesión", *Vínculos de Historia*, núm. 4, 2015, p. 373-386.

D'altres referències:

- SALES, Núria (1981). *Els botiflers, 1705-1714*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor.
- DE CAPMANY, Antonio. *Centinela contra franceses*, p. 25-26 (versió de 1810).
- LLUCH, Ernest. *L'alternativa catalana?*, p. 103.
- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna*, p. 422-423.
- DE LA PENYA, Feliu. *Anales. Vol. III*, p. 459
- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya moderna*, p. 415.